

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Toponyma v katastru Vimperka a okolí

Vedoucí práce: doc. PhDr. Marie Janečková, CSc.

Autor: Kateřina Slámová
Studijní obor: Čj – Sv

2014

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikační práce Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Vimperk 27. června 2014

.....
Kateřina Slámová

Na tomto místě bych chtěla poděkovat doc. PhDr. Marii Janečkové, CSc. za trpělivost, odborné vedení, cenné rady a připomínky, které pomohly ke vzniku této bakalářské práce.

Anotace

Tématem bakalářské práce jsou názvy osídlených míst, toponyma nebo také oikonyma. Práce je rozdělena do dvou částí. První část obsahuje teoretické poznatky vztahující se k toponomastice, jež se zabývá místními a pomístními vlastními jmény. Druhá část bakalářské práce aplikuje poznatky získané v teoretické části na soubor 22 městských částí města Vimperk. Nejprve je vysvětlen původ názvu Vimperk, pak následuje výklad jmen obcí spadajících do jeho katastru. Cílem bakalářské práce je shromáždit, vysvětlit a upřesnit místní jména zvoleného katastrálního území.

Anotation

The topic of my bachelor's thesis are names of populated places, toponyms or oikonyms too. The thesis has two parts. The first part contains theoretical knowledge which are related to toponomastics. It deals with local and afterlocal proper nouns. The second part of my thesis applies the knowledge, which were acquired in the theoretical part, of the group of 22 districts of Vimperk. Firstly, it is explained the origin of the name Vimperk, than followed there adding of the names of villages which come under the land register. The aim of my bachelor's thesis is to collect, explain and specify the local nouns of the selected cadastral area.

Obsah

Anotace	4
Anotation.....	5
Úvod.....	7
Cíl práce, metodologie	8
Onomastika a její historie	9
Toponomastika.....	16
1. Vimperk	20
2. HISTORIE	22
3. Údaje z katastrálního úřadu Vimperk	25
3.1. Zeměpisná poloha a rozloha města Vimperk.....	25
3.2. Obyvatelstvo	26
3.3. Rozdělení městských částí a názvy ulic	27
4. Název města Vimperk	30
4.1 Historie názvu	30
4.2 Doklady názvů města Vimperk.....	31
5. Toponyma v katastru města Vimperk	32
5.1. Arnoštka	32
5.2. Bořanovice	32
5.3. Boubská.....	33
5.4. Cejsice.....	34
5.5. Hrabice	34
5.6. Klášterec u Vimperka.....	35
5.7. Korkusova Hut'	36
5.8. Křesanov	37
5.9. Lipka u Vimperka	37
5.10. Michlova Hut'	38
5.11. Modlenice.....	39
5.12. Pravětín	39
5.13. Skláře u Vimperka	40
5.14. Solná Lhota	40
5.15. Sudslavice	41
5.16. Veselka u Vimperka.....	41
5.17. Vnarovy.....	42
5.18. Výškovice.....	42
Závěr	44
Použitá literatura	46

Úvod

Ve své bakalářské práci z českého jazyka se zabývám toponomastikou, zejména tedy názvem města Vimperk a obcí v jeho okolí, které pod Vimperk spadají. K městu Vimperk patří jako jeho části obce Arnoštka, Bořanovice, Boubská, Cejsice, Hrabice, Hutský Dvůr, Klášterec u Vimperka, Korkusova Huť, Křesanov, Modlenice, Lipka u Vimperka, Michlova Huť, Pravětín, Skláře u Vimperka, Solná Lhota, Sudslavice, U Sloupů (tato obec je k Vimperku přiřazena nově od března 2004, ale dodnes zde nežije ani jeden obyvatel a není zde evidována ani jedna adresa – je využívána k podnikání, jedná o areál bývalých kasáren), Veselka u Vimperka, Vnarovy a Výškovice.

Práce je rozdělena do dvou částí. V první části se zaměřuji na teoretické poznatky vztahující se k jazykovědným disciplínám, které se zabývají vlastními jmény. Především podám výklad o toponomastice, jež se zabývá místními a pomístními vlastními jmény. Pokusím se nastínit její vznik, vývoj a uvedu také nejvýznamnější osobnosti a práce z tohoto lingvistického oboru.

Ve druhé části bakalářské práce se zaměřím na aplikaci poznatků získaných v teoretické části práce. Vysvětlím původ názvu města Vimperk a přilehlých obcí, které pod dané město patří. A dále se budu zabývat uličními názvy užívanými v oblasti mého bydliště, ve Vimperk I., Vimperku, II a Vimperku III.

Zjišťování proměn jednotlivých názvů na území Vimperka a jeho okolí bylo pro mne již předem lákavé. Ve Vimperku jsem se narodila, žije zde i má rodina a celkově mám k tomuto městu velmi vřelý vztah – je to můj domov. Je pro mě tedy zajímavé sledovat, proč někteří, zejména starší obyvatelé, používají zastaralé názvy obcí přiléhajících k Vimperku, ba i samotného Vimperka. Můžeme se setkat s různými podobami názvu města: „Jedeme do Vimberka“, „Výškouce jsou kousek“ atd.

Cíl práce, metodologie

Cílem této práce byla sumarizace historických změn jednotlivých názvů obcí a samého Vimperka. Zabývala jsem se jen katastrálním územím města *Vimperk*. Katastrální území města *Vimperk* je však velice rozsáhlé (více než 80 km²), zahrnuje několik dalších samostatných obcí a osad. Patří sem již výše zmiňované obce: *Arnoštka*, *Bořanovice*, *Boubská*, *Cejsice*, *Hrabice*, *Huťský Dvůr*, *Kláštorec u Vimperka*, *Korkusova Huť*, *Křesanov*, *Lipka u Vimperka*, *Modlenice*, *Michlova Huť*, *Pravětín*, *Skláře u Vimperka*, *Sudslavice*, *Solná Lhota*, *Veselka u Vimperka*, *Vnarovy* a *Výškovice*.

Následně jsem prováděla analýzu historických proměn názvů těchto obcí. Pracovala jsem zejména s Profousovým slovníkem *Místní jména v Čechách, díl I.–IV.*, který nám podává podrobné informace k proměnám názvů jednotlivých obcí. V odborné literatuře jsem si nejprve ozřejmila pojem onomastika a prohloubila obecné znalosti o ní, konkrétně o místních názvech, jejich užití a vzniku. Dále jsem shromáždila základní informace o katastru města (jeho polohu a rozlohu, geologické podmínky, obyvatelstvo) a zpracovala jsem jejich charakteristiku. Věnovala jsem se též historii města a proměnám jeho názvu.

Při vysvětlování vzniku názvů jednotlivých obcí spadajících do katastrálního území Vimperka jsem volila následující metodu. V úvodu vždy zmiňuji lokalizaci obce a její vzdálenost od města Vimperk. Následně sestavím výčet dokladů, jimiž Profous ukazuje různé proměny a varianty názvů. Následně se zamýšlím nad jazykovými proměnami názvů a pokouším se zjistit původ jednotlivých názvů. Jelikož město *Vimperk* leží nedaleko hranic s německým osídlením a okolní obce byly kolonizovány německým obyvatelstvem, je třeba sledovat i vliv německého jazyka na jména obcí v jednotlivých historických obdobích. Ke každé obci se budu snažit najít nějakou zajímavost, jež danou obec činí jedinečnou. U některých obcí lze dohledat také národnostní složení, což je z mého pohledu důležité.

Onomastika a její historie

Slovo onomastika je řeckého původu, pochází ze slova onomastikós. To v překladu znamená týkající se jmen. Základem je tedy *onoma*= jméno. Onomastika je jednou ze základních disciplín lexikologie. Tento obor se zabývá především vlastními jmény, tedy *proprii*. „V českém prostředí je onomastika považována za subdisciplínu jazykovědy s relativně značnou mírou autonomnosti a chápána jako nauka o vzniku a fungování *propriálních* a pojmenovacích soustav, o jejich realizaci v konkrétních podmínkách společenských, časových, místních a zároveň jako nauka o konkrétních prvcích těchto soustav.“¹

Onomastiku můžeme podle předmětu zájmu dále členit. Dělíme ji podle toho, ze které oblasti pocházejí vlastní jména. Jedním oborem je bionomastika, ta se zabývá bionymy. Dále rozlišujeme zoonomastiku, antroponomastiku, hydroonomastiku, pro nás důležitou toponomastiku a další. Toponomastikase zabývá pomístními a místními jmény, je součástí onomastiky, jak jsem již zmínila, tedy nauky o vlastních jménech (*propriích*). „Onomastika se u nás počala jako vědecký obor konstituovat na zlomu 18. a 19. stol. Relativní samostatnosti v rámci lingvistiky dosáhla v polovině 20. stol.“² Rudolf Šrámek uvádí i jistou periodizaci:

1. období předvědecké – zahrnuje zde dobu před „bodem zlomu“, to znamená do 18. a 19. století;
2. první polovina 19. století;
3. druhá polovina 19. století;
4. období od roku 1913 do roku 1945;
5. období od roku 1945 do konce 60. let 20. století;
6. období od 70. let 20. století po současnost;

Ad 1) období předvědecké

Tento časový úsek je charakteristický tím, že narůstal zájem o znalost vlastních jmen sídlištních, jež nazýváme **oikonyma**, o jména osobní neboli **antroponyma**, ta jsou využívána k popisu vývoje jazyka, v historických mluvnicích a v přehledných pracích. Dále o jména vodní, jež nesou název **hydronyma**, a v neposlední řadě o jména hor

¹ J. Bachmannová a kol., *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha 2002, s. 293.

² J. Pleskalová a kol., *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*. 1. vydání. Praha 2007, s. 377.

neboli **oronyma**. Součástí onymie staré češtiny jsou **exonyma**, např. *Mnichov*. Jsou výrazem politických, církevních, kulturních, obchodních a cestovatelských kontaktů i integrující síly domácího jazyka. Vyskytují se v textech biblických, legendistických, kronikářských, diplomatických, v překladové literatuře (například v *Alexandreidě*) a cestopisech...³ Exonyma můžeme vidět například v cestopise Karla IV.

Šrámek zdůrazňuje, že vlastní jména jsou velmi spjatá s vývojem jazyka ale i celé společnosti. První zmínky, které stojí na samém začátku české onomastiky, jsou v Kosmově kronice – *Chronica Boemorum*. Zde Kosmas „...narativně objasňuje k r. 1067 jméno hradu *Podivín* (8,5 km ssz od Břeclavě) takto: „... hrad tam ležící uprostřed řeky Svratky, *Podivín*, nazvaný tak podle svého zakladatele *Podivy*, Žida, později křesťana).“⁴ Tohle samozřejmě není jediný příklad, který bychom našli u Kosmy, ale i u jiných autorů této doby. Staročeskou onymii dokládají ale jednoznačně kroniky, glosy a přípisky (*Glosovaný žaltář* ze 13. století), nekrologia (*Nekrolog podlažický* z let 1244 – 1250), kalendária a seznamy osob. Propria nalezneme ale i v administrativních pramenech, tam se vyskytují při popisu majetkových držeb, v ujednáních a smlouvách. Jedná se o různé kodexy, soudní smlouvy apod.

Od 12. století je v pramenech viděn vliv německý kolonistů. V této době se dostaly do kontaktu dvě zcela odlišné propriální soustavy. To vedlo k tomu, že se jména místní přejímala. Německý vliv prozrazují změny podoby názvu města Vimperk, o kterých se zmíním detailněji v další části bakalářské práce.

Do gramatických studií se dostávala propria pomalu. Jisté náznaky, nejvíce odkazy na *příjme a vlastnie*, nacházíme už ve Vokabuláři gramatickém, Bohemáři a Glosáři. I v prvních mluvnicích lze najít odkaz na propria. Mám na mysli *Gramatyku českou* od Beneše Optáta, Petra Gzella a Václava Philomatese a *Gramatiku českou* z roku 1571, jejímž autorem je Jan Blahoslav. Právě Jan Blahoslav už zná pojem *místní jméno*. Daleko větší byl vstup vlastních jmen do slovníků. Jako příklad zde uvedu knihu Matouše Benešovského Philonoma *Knižka slov českých vyložených, odkud svůj počátek mají, totiž jaký jest jejich rozum*.

„Onomasticky vysoko vyniká dílo Pavla Stránského ze Zápské Stránky *Respublica Bohemiae*(1634), česky *O státě*, překl. E. Tonnera (1893), B. Ryby (1946, 3. vyd.), první česká historicko-vlastivědná práce s rozbory jmen sídlištních, říčních a některých

³J. Pleskalová, o. c. v pozn. 2, s. 378.

⁴J. Pleskalová, o. c. v pozn. 2, s. 378.

horských. Hesla mají stejnou stavbu, vždy s lokalizací a výkladem.“⁵ Pohled tohoto autora na onomastiku je racionální. Stránský ale nebyl jediným autorem, jenž se zasloužil o rozvoj onomastiky. Jako dalšího můžeme jmenovat Bohuslava Balbína či Tomáše Pešinu z Čechorodu.

Doba pobělohorská je typická tím, že propria jsou již oddělena od apelativ. To se považuje za novinku. Konec 18. století je pak charakteristický josefinskými reformami. Josef II. zavedl nutnost evidovat obyvatelstvo. Bylo nutné vést číslování domů a lidé také dostávali pevná, stálá a dědičná příjmení.

Ad 2) První polovina 19. století

Pro toto období je typický racionalistický a kritický zájem o vlastní jména. „Započal proces profilování onomastiky jako relativně samostatné disciplíny, završený až v polovině 20. stol.“⁶ V této době se řadila onomastika do oboru historiografie, řadila se tedy mezi pomocné vědy. Kvůli tomuto opatření jsou vlastní jména zkoumána metodami historie a religionistiky, dále metodami lingvistiky. Ta pokládá propria za specifickou součást jazyka. Obě tyto metody se ale propojují.

Mezi nejdůležitější osobnosti patřil v té době **Gelasius Dobner**. Podal kritiku Hájkovy *Kroniky české*. „...zpochybnil její interpretace (i vlastních jmen) a po kusých požadavcích Balbínových a Komenského vidí jako nutnost onomastiky znát historické doklady a starší fáze jazyka.“⁷ Dále je třeba jmenovat **Josefa Dobrovského**. Právě tento autor je považován za zakladatele onomastiky. Postavil na stejnou úroveň propria a apelativa, což je považováno za zcela zásadní zlom. „Dobrovský nahrazuje dosavadní interpretace vzniku vlastních jmen jen poukazem na řád slovo tvorby.“⁸ Jan Kollár dále uvádí, že probíhá počesťování cizích jmen. Právě u Kollára je vidět jeho přeceňování proprií ve společenském významu.

Tvůrcem české onomastiky je však **František Palacký**. Ten se snažil o propojení metod lingvistických a historických. „Stojí u zrodu propriálně etymologických výkladů zaměřených na původní slovo (kořen) a formální prostředek jména (tím navazuje na Dobrovského) i na motivační stránku. Řídil se zásadou, že veliká část našich místních

⁵J. Pleskalová, o. c. v pozn. 2, s. 382.

⁶J. Pleskalová, o. c. v pozn. 2, s. 384.

⁷J. Pleskalová, o. c. v pozn. 2, s. 385.

⁸J. Pleskalová, tamtéž.

jmen jsou nejstarší památka nejen našeho jazyka, ale i historie, *sahajít' až do věkův, ze kterých nám ani té nejmenší zprávy nezbyvá.*⁹ Palacký se hojně věnoval toponomastice.

Jako další důležitá jména připomínám Václava Vladivoje Tomka a Josefa Kalouska, kteří navázali na Palackého, Josefa Jungmanna a Pavla Josefa Šafaříka.

Ad 3) Druhá polovina 19. století až do roku 1913

V tomto období se rozšiřuje onomastika jako vědní obor, začíná se řadit do oborů jazykovědných. V tomto časovém úseku jako jednu z hlavních postav připomeneme **Karla Jaromíra Erbena** a jeho *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae* z roku 1855. V této době se řeší zejména otázky metodologické, teoretické, klasifikační, kontaktologické a terminologické. Důležitou postavou je osobnost **Jana Gebauera**. Toho velmi zajímala vlastní jména a ovlivnil zásadně českou onomastiku. Propria jsou u něho využita i v jeho slavné *Historické mluvnici jazyka českého* a ve *Slovníku staročeském I.* „K nejpřednějším osobnostem náleží **Hermenegild Jireček**. Předpoklad českého bádání nad jmény vlastními viděl ve sbírkách vlastních jmen z historických pramenů.“¹⁰

Dalším významným krokem v tomto období bylo uplatnění filologicko-etymologické analýzy a mezijazykové komparace. To je vidět u osobností, jako byl Spiess a jeho práce *Studia z oboru místních jmen československých*. Dále Prasek, Prusík, Brandl nebo Černý. Samozřejmě vznikalo mnoho publikací zaměřených na sídlištní jména. Jako příklad uvedu studii Antonína Vaška *Výklady slovanských místních jmen v Opavsku* a studii Františka Nekoly *Topica v Boleslavště*.

Nejvýznamnějším činem těchto let je zahájení studia jmen pomístních neboli anoikonym. Jejich studiem se zabýval **Bohuslav Petera** ve studii *Místní jména* nebo **Vincenc Prasek**. V roce 1895 se pořádala Národopisná výstava v Praze. „... s ní souvisí i myšlenka soustavného soupisu pomístních jmen v Čechách.“¹¹ Na této činnosti se podílel Vavřinec Josef Dušek a Pavel Papáček. „Národopisná výstava československá v Praze roku 1895 byla silnou inspirací. Onomastické práce se najdou v regionálních monografiích, etnografických studiích, v kalendářích apod. Rozvíjelo se sbírání pomístních jmen a zejména lidových etymologií, zpracovaných Josefem Černým ve

⁹J. Pleskalová, o. c. v pozn. 2, s. 386.

¹⁰J. Pleskalová, o. c. v pozn. 2, s. 389.

¹¹J. Pleskalová, o. c. v pozn. 2, s. 392.

Světozoru a hlavně v knize *Příspěvky k české etymologii lidové*.¹² Data sbírali zejména učitelé.

Pozornost začala být věnována i příjmením. Těm se věnoval například Jan Hulákovský. Vydal studii *O původu a proměnách jmen rodných*.

V této době se tedy zkoumala jména sídlištní a nesídlištní, hypokoristické podoby rodných jmen, příjmení domácího i cizího původu a jazykové kulturní souvislosti. Naznačeny ale byly i teoretické problémy. „Vlastní jména se chápala jako výraz národních dějin a uvědomělého češství.“¹³

Ad 4) Od roku 1913 do roku 1945

Nejdůležitějším činem v tomto období bylo založení **Místopisné komise**. K tomu došlo v únoru 1914 na popud Vítězslava Šimáka, který byl i následně tajemníkem této komise. Prvním předsedou byl zvolen Josef Zubatý. „Komise reprezentovala postavení onomastiky mezi historií a jazykovědou. Cílem bylo popsat místní jména češtiny a sledovat názvoslovnou, po vzniku Československa i přejmenovací činnost.“¹⁴ Tato komise přetrvává dodnes, má jen jiný název. Nesla postupně různé názvy: Onomastická komise ČSAV, O. k. AV ČR a dnes jen Onomastická komise. Šimákovi se ale nepovedlo založit Místopisný ústav a ani vytvořit soupis pomístních jmen.

Dalším důležitým krokem byla stať Viléma Mathesia nesoucí název *O vědeckém zkoumání anglických jmen pomístních*. Je označována za moderní pojetí české onomastické práce.

Začínají pracovat významní autoři, kteří vydávají své práce až po druhé světové válce. Řadíme sem Beneše, Profouse, Šmilauera a jeho dílo *Úvod do toponomastiky* nebo Svobodu. Právě **Antonín Profous**, jehož knihy mi nejvíce pomohly ke vzniku této práce, je vedoucí postavou tohoto období v oblasti toponomastiky. Profous byl žák Jana Gebauera a na jeho myšlenky se snažil navázat, soustředil se na studium pomístních a místních jmen. Nad historickou větví už výrazně vyhrává větev jazykovědná. Přispívali zejména autoři Pražského lingvistického kroužku, sem řadíme Jakobsona, Havránka a další.

¹²J. Pleskalová, o. c. v pozn. 2, s. 398.

¹³J. Pleskalová, o. c. v pozn. 2, s. 399.

¹⁴J. Pleskalová, o. c. v pozn. 2, s. 399.

Jednou z dalších osobností je Josef Vítězslav Šimák. Ten se snažil o popsání osídlení a jmen. „Velký ohlas měla práce *Pronikání Němců do Čech kolonizací 13. a 14. stol.*, která ve vypjaté době (vyšla v roce 1938) vnášela objektivní světlo do citlivého problému našich dějin.“¹⁵ V tomto časovém úseku psalo mnoho autorů, kteří přispěli k rozvoji české onomastiky. Jako příklady uvádím Františka Roubíka, Ladislava Hosáka, Bohuslava Horáka, Josefa Dobiáše, Václava Vojtíška, Františka Řikovského či Václava Chalupického.

„Ve dvacátých až třicátých letech měla vysokou úroveň německá onomastika, horlivě pěstovaná v Československu na pražské německé univerzitě a v četných německých regionálních střediscích.“¹⁶

Ad 5) Od roku 1945 do konce 60. let 20. století

Tato doba je obdobím rozvoje. „...v šedesátých letech vedlo k plnému etablování nauky o vlastních jménech jako relativně samostatného podoboru lingvistiky s interdisciplinárními vztahy, to naznačil už B. Havránek v hesle *Toponomastika*.“¹⁷ Onomastika se stala z okrajové vědy jednou z hlavních oblastí jazykovědy. V roce 1960 byl založen nový časopis zabývající se touto oblastí. Nesl název *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV*. Dále se rozvíjí tento obor i tak, že se stává jedním z oborů studovaných na vysoké škole. 60. léta jsou také dobou, kdy Antonín Profous začíná vydávat své dílo *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny*. Profous zde vyložil 15 500 jmen. „Slovník vybudoval základní materiálové východisko soudobé české a slovanské toponomastiky (a částečně i antroponomastiky), je nenahraditelným pramenem a představuje vzor lexikografického uspořádání.“¹⁸ I obor antropomastika je velmi rozšiřován. Této oblasti se věnuje například Josef Beneš, Jan Svoboda či Klement Králík.

Důležitým dílem je i dílo **Vladimíra Šmilauera** nesoucí název *Osídlení Čech ve světle místních jmen* z roku 1960 nebo *Úvod do toponomastiky* z roku 1963, dále **Ivana Lutterera** *Vývoj místních jmen a osídlení v povodí Orlic* a v neposlední řadě studie **Rudolfa Šrámka**.

¹⁵J. Pleskalová, o. c. v pozn. 2, s. 403.

¹⁶J. Pleskalová, o. c. v pozn. 2, s. 404.

¹⁷J. Pleskalová, o. c. v pozn. 2, s. 405.

¹⁸J. Pleskalová, o. c. v pozn. 2, s. 406.

Doba po druhé světové válce je typická zejména odněmčováním sídlištních jmen. Začíná se čím dál tím více projevovat vliv dialektologie. Zde se navázalo zejména na Národopisnou výstavu.

Též mluvnice vycházející v tomto období, mám na mysli Trávníčkovu *Mluvnici spisovné češtiny I.* a Havránkovu a Jedličkovu *Stručnou mluvnici českou* nebo Machkův *Etymologický slovník*. I v této oblasti vidíme zájem o vlastní jména.

Ad 6) Od 70. let 20. století do současnosti

Na počátku tohoto období stál slovník **Ladislava Hosáka** a **Rudolfa Šrámka** s názvem *Místní jména na Moravě a ve Slezsku*. „Spolu s dílem Profousovým vznikl úplný výkladový a historicky dokumentovaný obraz oikonymie českého jazyka. Česká onomastika získala prvenství mezi slovanskými i evropskými zeměmi.“¹⁹ V tomto období vznikají i studie o druzích a typech anoikonym. Onomastika se tak od 70. let rozvíjí kvalitativně i kvantitativně. Důležitými pracemi jsou práce Rudolfa Šrámka *Úvod do onomastiky*, Jany Pleskalové *Tvoření pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku* a *Tvoření nejstarších českých osobních jmen* a v neposlední řadě monografie Milana Harvalíka *Synchronní a diachronní aspekty české onymie*.

Rozvíjí se hned několik směrů. Jedním z nich je tvoření populárně odborných slovníků, další je soupis pomístních jmen češtiny a jejich zpracování. Zde je důležitá činnost Libuše Olivové-Nezbedové, Miloslavy Knappové (ta je důležitou osobou i pro antroponomastiku, zejména svými díly *Jak se bude jmenovat* či *Jak se bude Vaše dítě jmenovat?*), Jany Matúšové, Jitky Malenínské či Jany Pleskalové a dalších. Dalším přínosem jsou četné práce zabývající se topolexémy a v neposlední řadě to jsou studie o typech toponym. Zde jsou nejdůležitější práce Šmilauera, Spala, Lutterera či Šrámka.

„Rovněž literární onomastika (=onymie vyskytující se v literárních a dramatických i folklorních dílech, textech) se počíná systematictěji rozvíjet až od let sedmdesátých.“²⁰ Této oblasti se věnuje Rudolf Šrámek – *K teorii literární onomastiky*, Miloslava Knappová – *K funkčnímu pojetí systému vlastních jmen* a další.

Onomastika je již dnes součástí studia na filozofických a pedagogických fakultách České republiky a vzniká mnoho bakalářských, diplomových a doktorských prací na téma onomastiky.

¹⁹J. Pleskalová, o. c. v pozn. 2, s. 410.

²⁰J. Pleskalová, o. c. v pozn. 2, s. 416.

Toponomastika

První písemné zmínky o toponymech pocházejí již z 11.–13. století. Tehdy se pomístní jména vyskytovala jako tzv. bohemika, což jsou česká jména v cizích textech, především v latinských kronikách. Stáří pomístních jmen ale nelze vždy určit s úplnou přesností, jelikož máme přístup jen k omezenému množství pramenů. Toponymie našeho území je znázorněna na 3411 mapách. Mezi prvními vznikla *Ptolemaiova mapa*, tu datujeme někdy kolem roku 15 našeho letopočtu. Tato mapa ale není zcela objektivní. Pro oblast Moravy je stěžejní mapa Pavla Fabricia, která nás informuje o 350 místech. „K nejcennějším mapovým dílům Evropy se řadí *Moraviae nova et post omnes prio res accuratissima delineatio auctore I. A. Comeni*, zvaná též *Marchionatus Moraviae*, česky *Komenského mapa Moravy*. Jan Amos Komenský ji připravil v roce 1626, vyšla 1627 v Amsterodamu.“²¹ Tato Komenského mapa zaznamenává velké množství sídel, řek, rybníků, horstev, hor, zemí, krajin, porostů, ale i nepojmenovaných objektů. Názvy jsou německé, české nebo latinské. Tento dokument je hodnocen jako přesný, objektivní a relativně úplný.

Starší, velmi hodnotná publikace je od Jaroslava Schallera z 18. století, konkrétně z let 1785–1790. Tato kniha má celkem 16 svazků a nese název *Topographie des Königreiches Böhmens*. „Materiál je autentický (dotazník vyplňovali kněží) a zachycuje kolonizaci z druhé poloviny 18. stol.“²²

„Pomístní jména vznikla z potřeby lidí orientovat se v krajině, kde žili. Nevznikala náhodně a dnes již víme, že klíčem k jejich identifikaci je v mnoha případech např. velikost, terén, členitost, poloha nebo charakter pozemků. Naši předkové měli těsný kontakt s přírodou, byli výbornými pozorovateli prostředí, které je obklopovalo, velice dobře dovedli vystihnout charakteristický rys určitého místa v krajině; jednotlivé objekty pojmenovávali buď podle jejich přírodních poměrů (*Skalka*), nebo podle poměrů kulturních, tj. podle toho, jak souvisely s člověkem (*Schweiglův dvůr*), s jeho prací (*U pivovaru*), s jeho výtvořou (*Hrádek*) či s jeho duchovním životem (*Kostel Navštívení Panny Marie*).“²³ Pomístní jména se poprvé objevují v 17. a 18. století při popisu panství, krajů a zemí.

²¹ J. Pleskalová, o. c. v pozn. 2, s. 382.

²² J. Pleskalová, o. c. v pozn. 2, s. 383.

²³ L. Olivová-Nezbedová, *Pomístní jména v Čechách: O čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest*. 1. vydání. Praha 1995, s. 16 – 17.

„Nauce o vlastních jménech místních je u nás již delší dobu věnována velká pozornost. Svědčí o tom i naše toponomastická literatura.“²⁴ Toponomastika je odvětví onomastiky, jež se zabývá vlastními jmény místními. Tento druh proprií je velice zajímavý, speciální a často studovaný obor, k němuž nalezneme i řadu publikací. Nejvíce jsem ve své práci využívala knihu *Místní jména v Čechách* Antonína Profouse a dále publikaci Vladimíra Šmilauera, *Osídlení Čech ve světle místních jmen*, použila jsem i pomoci internetu. Velice podrobný významový třídič toho, co je v pomístních jménech zachyceno, vypracoval právě Šmilauer. Podle Vladimíra Šmilauera jsou toponyma „jména místní, tj. jména lidských sídlišť a jejich částí, obcí, osad, místních částí (samot, mlýnů, mysliven, hájoven, cihelen, hospodářských dvorů, loveckých zámků, turistických chat atp.), význačných staveb (hradů, kostelů, lékáren, hostinců), jednotlivých domů, ulic, náměstí, nábřeží, mostů (v městech), sadů atp.“²⁵ Mezi nejstarší práce zabývající se toponomastikou se řadí práce Františka Palackého. Jako příklad uvedu *O jménech místních v zemi české a moravské, Rozbor etymologický místních jmen československých a Popis království Českého, čili podrobné poznamenání všech dosavadních krajův, panství...měst...vesnic...někdejších hradův a tvrzí...samot a zpustlých osad...dle popisu r. 1843 vykonaného*.

Místní jména patří k nejstarším dochovaným památkám našeho jazyka, proto publikace zabývající se místními jmény jsou časté.

V místním jménu máme například doloženou existenci osobního jména, které však samo o sobě v historických pramenech zachováno není. Některá jména z území Čech se zachovala ve starých listinách, kronikách a jiných pramenech, které vznikly i mimo naše území, a to v době, kdy na našem území psaná kultura ještě ani neexistovala.

Místní názvy z oblasti Čech a Moravy jsou ale zachyceny i v pramenech domácího původu. Rozvoj místních a pomístních názvů souvisí především s potřebou ovládnout dobytá území nejen mocensky a ekonomicky, ale i jazykově. Tato potřeba souvisí s rozvojem státní správy, právních a ekonomických vztahů. „Místní jména však nesloužila pouze těmto potřebám pojmenovávacím, identifikačním; promítaly se do nich přímo i poměry a vztahy sociální a kulturní, psychologie lidí, jejich ideologické a hodnotové představy, národnostní poměry atd.“²⁶ Rozšiřování slovní zásoby v oblasti místních a pomístních jmen je možné několika způsoby. U Slovanů k tomuto

24 A. Polívková, *Naše místní jména a jak jich užívat*. Praha 2007, s. 10.

25 V. Šmilauer, *Úvod do toponomastiky*. 2. vydání. Praha 1966, s. 9.

26 A. Polívková, o. c. v pozn. 3, s. 12.

rozšiřování docházelo nejčastěji přejímáním z cizích jazyků, a to především při pojmenovávání přírodních objektů, tedy hor, řek, lesů apod. V češtině objevíme díky historickému vývoji nejen jména česká, ale i přejatá, u nás je to zejména z německého jazyka (což je výrazně ovlivněno historickými událostmi na našem území) a dále také zdomácnělá.

Při tvorbě místních jmen je velmi důležité, aby nově vznikající názvy byly jednoznačné, měly by fungovat v systému jazyka, v němž jsou tvořeny, tudíž by neměly vyvolávat rozpaky v běžné mluvě. Na místní jména je kladeno několik nároků, jež by tyto pojmy měly splňovat. Zdaleka ne všechna místní jména tyto podmínky splňují.

V současné době jsou nová toponyma tvořena spíše málo, jelikož k vytvoření např. nového pomístního jména je nejdříve zapotřebí existence nového objektu v přírodě, který chceme pojmenovat (louka, řeka, cesta, les aj.). To už dnes není moc časté. Co je ale velmi časté i dnes, je tvoření neoficiálních názvů, které užívají lidé žijící na nějakém území. Jako příklad můžeme uvést u nás ve Vimperku označení obcí *Michlovka – Michlova Huť* či *Korkusovka –Korkusova Huť*.

„Místní jména, jak už říká jejich název, patří v první řadě svým „místům“.

A v těch místech se většinou nemluví spisovně, nýbrž některými dílčími útvary národního jazyka, nářečím, popř. obecnou češtinou. Jedno a totéž jméno mohlo mít v různých oblastech různé podoby.“²⁷ Asi především z tohoto důvodu je většina místních propriet ještě i v dnešní době stále nekodifikována, a to nejen po stránce lexikální, ale hlavně pokud jde o jejich tvarosloví.

„**Toponyma** rozdělujeme do několika podskupin

a) **hydronyma** (vlastní jména vod), tj. jména moří, jezer, rybníků, vodních nádrží, studánek, pramenů, řek, potoků atd.

b) **oronyma** (vlastní jména tvarů vertikální členitosti povrchu zemského i mořského dna), tj. jména orografických celků, pohoří, vrchovin, hor, kopců, skal, úbočnic a údolnic tvarů, údolí, dolin, brázd, sníženin, průsmyků, sedel, propastí, roklí, nížin, rovin, plošin, tabulí, pánví atd.

c) **pozemková jména**, tj. vlastní jména seskupení pozemků nebo jednotlivého pozemku, a to obdělávaného pozemku (zemědělský hon, pole, louka, pastvina, zahrada, vinice

27 A. Polívková, o. c. v pozn. 2, s.16–17.

atd.), lesního pozemku (polesí, lesní oddělení, les, háj, obora atd.), neobdělávané půdy atd.

d) **hodonyma** (vlastní jména dopravních cest), tj. jména ulic, náměstí, nábřeží, mol, dálnic, silnic, cest, stezek, průhonů, pěšin, tunelů, brodů, mostů, lávek, přívozů, železnic, lanovek atd.

e) **vlastní jména jiných neživých** přírodních **objektů** a jevů a **člověkem vytvořených objektů**, které nejsou určeny k obývání a jsou v krajině pevně fixovány, tj. vlastní jména balvanů, kapliček, božích muk, křížků, pomníků, hřbitovů, lomů, dolů, rozhleden, ukazatelů cest atd.

f) jména místní určená k obývání²⁸

Rozdělení dle autorky Olivové-Nezbedové je dnes už zastaralé. Existují modernější, jako je například Šrámkovo dělení. Tomu bych se věnovala v následující části práce.

„Dělení onomastiky podle Rudolfa Šrámka:

a) Geonomický – zahrnuje všechny třídy toponym. To jsou jména onymických objektů na povrchu země a kosmonym (jména nebeských těles a útvarů na nich). Tyto objekty jsou postižitelné kartograficky, neboť se vyjadřují na mapových dílech.

b) Bionymický – zahrnuje antroponyma, pseudoantroponyma a zoonyma. To jsou jména živých onymických modelů = bytostí.

c) Chrématonymický – zahrnuje vlastní jména pro objekty, jevy a vztahy vzniklé lidskou činností společenskou, kulturní, ekonomickou, politickou.

Jména vlastní se tedy dělí na geonyma, bionyma, chrématonyma.²⁹

²⁸ L. OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, *Pomístní jména v Čechách: O čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest*. 1. vydání. Praha 1995, s. 15 – 16.

²⁹ R. ŠRÁMEK, *Úvod do onomastiky*. 1. vydání. Brno 1999, s. 16.

1. Vimperk

„Město Vimperk má za sebou dlouhou historii, často velmi dramatickou. Muselo se vypořádat s válečnými konflikty, epidemiemi nemocí, ničivými požáry i přírodními pohromami, zažilo ale také období hospodářského rozkvětu.“³⁰

Vimperk se nalézá v Jihočeském kraji, v bývalém okrese Prachatice. Je to jedno z důležitých center jihozápadní Šumavy. Jedná se o historické město na úpatí Boubína na Šumavě, o které se často říká: „Šumava vždy přitahovala a zároveň odrazovala svou tajemností, neprostupností a nesmlouvavostí, stala se trvalou výzvou všem, kteří s ní spojili či spojují svůj život.“³¹ Lze říct, že Vimperk je výchozím bodem Šumavy. V roce 2014 zde žije 8 281 obyvatel, z toho 4 209 žen. Celkem má město výměru 8 002 hektary. Vimperk je rozčleněn do tří částí – Vimperk I., který tvoří především historická zástavba, Vimperk II., jenž zahrnuje *Vimperk-střed*, *Staré sídliště*, *Husovu čtvrť*, *Pod Sklářským vrchem*, *Brantlův Dvůr*, *Městská lada*, *Schweiglův Dvůr*, *Sklářský vrch*, *U Stadionu*, *Nové sídliště* a *Průmyslový obvod II.*, Vimperk III. poté zahrnuje oblasti nesoucí název *Pod Homolkou* a *Průmyslový obvod I.*

„Vimperk leží v členité horské krajině na předělu *Šumavského podhůří* a *Šumavy* v hlubokém údolí řeky *Volyňky* (pravobřežní přítok *Otavy* ve Strakonících), do něhož od severozápadu ústí údolí *Křesanovského potoka*.“³²

Předpokládáme, že toto město vzniklo na Zlaté stezce, po které se do Čech z Pasova dopravovala v minulosti sůl. Vimperk byl tedy jednou ze tří větví Zlaté stezky v dobách od 13. – 17. století. Tato obchodní tepna spojovala německý Pasov s Vimperkem, Prachaticemi a Českým Krumlovem a byla to důležitá dopravní i ekonomická cesta. Právě po Zlaté stezce se převážela sůl, které tady nebylo dostatek, a proto bylo zapotřebí, aby se k nám dovážela z bohatých nalezišť alpských ložisek. Sůl nebyla jediným přepravovaným artiklem. Z Pasova se vozily drahé látky, koření, jižní plody a víno a opačným směrem proudilo především obilí, med, chmel, pivo a dobytek. Díky této stezce se město rozvíjelo, bohatlo a prosperovalo až do roku 1637. Tehdy Ferdinand II. zakázal, aby se sůl z Rakouska převážela přes Bavorsko. Ferdinand II. tak našemu městu uškodil a obchod se následně přesunul do nedalekých Českých Budějovic. Město Vimperk bylo tedy již od 13. století důležitou obchodní tepnou.

³⁰ R. Hajník, *Zmizelé Čechy, Vimperk*, Praha 2008, s. 11.

³¹ R. Hajník, o. c. v pozn. 8, s. 5.

³² K. Kuča, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, díl VIII.*, Praha 2011, s. 284.

Ve 14. století se také o Vimperku mluvilo jako o městečku s důležitým tržním bodem. V této době se také setkáváme se sporem mezi Prachaticemi a Vimperkem. Prachatice jako nejvýznamnější české město na Zlaté stezce si hájily svá obchodní práva a Vimperk vnímaly jako nežádoucího konkurenta. Do sporu zasáhl roku 1404 král Václav IV. a omezil provoz na vimperské větvi Zlaté stezky na 12 krosnářů se solí týdně. Pro Vimperk měl tento spor neblahý dopad.

I dnes je Vimperk důležitou příhraniční spojnici mezi Prahou a Německem, jelikož nedaleko města se nachází známý hraniční přechod Strážný.

2. HISTORIE

Prvopočátky osídlení tohoto území sahají již do doby středověku. Přibližně v 10. století území kolem *Boubína* patřilo společenství kněží, kteří se sdružovali při kostele Svatého Víta v Praze. Toto společenství postupně tuto oblast osidlovalo. Město tedy vzniklo jako kolonizační osada.

Soustavnější snahy o osídlení dnešního Vimperka souvisí se stavbou hradu.

O stavbě hradu existují dvě teorie:

První, starší teorie, není doložená písemnými doklady. Vycházíme tedy pouze z domněnek. Podle této první teorie „jde o německou kolonizační osadu vzniklou na území ovládaném pány z Bogenu v důsledku kolonizační činnosti mnichů z kláštera Windberg u Regensburgu; hrad měl být založen Albrechtem III. z Bogenu v roce 1195 a teprve v polovině 13. století mohl přejít do rukou pánů z Janovic.“³³

Druhá teorie je již doložitelná, dokladem je písemná zmínka o Vimperku z roku 1263. Dokládá tedy to, že hrad byl postaven na přání Přemysla Otakara II., krále železného a zlatého, a Purkarta z Vimperka, nejvyššího pražského purkrabího. „Hrad byl tedy založen zřejmě jako královský a Purkart z Janovic ho později získal do vlastního držení, nebo mu byl udělen jako manství.“³⁴

Osada ale byla v dobách husitství, zejména v roce 1423, vypálena husity. Důvodem byla katolická víra německých obyvatel na tomto území. Další požár postihl město Vimperk v roce 1468. Tentokrát se jednalo o odplatu Němců za to, že Bavorům bylo vypáleno město Waldkirchen. Zajímavostí je, že dnes je právě *Waldkirchen* partnerským městem Vimperka.

„Petr Kaplíř ze Sulevic dosáhl dne 24. 4. 1479 povýšení Vimperka na město Vladislavem II. Jagellonským s právem vystavět opevnění a konat výroční trh. Opevnění bylo v roce 1479 skutečně postaveno a z velké části se i s baštami dochovalo dodnes.“³⁵ Měšťané byli povinni udržovat solnou stezku, kterou mohli volně užívat a clo zůstalo ve prospěch pána města. „Již v 60. letech 15. Století byla pro lepší zajištění hradního areálu vybudována mohutná samostatná dělostřelecká bašta *Hasenburg* (*Haselburg*), kterou vyvrcholily pozdně gotické kaplírovské přestavby vimperského

³³ R. Hajník, o. c. v pozn. 8, s. 7.

³⁴ R. Hajník, o. c. v pozn. 8, s. 8.

³⁵ R. Hajník, o. c. v pozn. 8, s. 9.

hradu a jeho opevnění.³⁶ Od roku 1395 tedy patřilo město Kaplířům ze Sulevic, od roku 1494 pak Malovcům z Chýnova. Poslední Kaplíř na Vimperku – Petr odkázal v roce 1494 hrad, město i celé panství spřízněnému rodu Malovců. „Pozdně gotická výstavba v poslední třetině 15. století učinila z Vimperka výstavné město, protože při nejmenším přízemní části měšťanských domů kolem náměstí byly zděné a klenuté, i když jinak musíme počítat se značným stupněm dřevěné zástavby.“³⁷ Jejím dokladem jsou dosud zachované roubené stavby pod kostelem. Malovcové Vimperk ztratili svou účastí na protihabsburském povstání v roce 1547 a po nich se tu vystřídal řada předních rodů Českého království – páni z Hradce, Rožmberkové, Novohradští z Kolovrat.³⁸ Přestavba hradu na zámek poté probíhala v letech 1530–1560 v době, kdy zámek vlastnili Rožmberkové. Petr Vok jej roku 1601 prodal pánům Novohradským z Kolovrat. Dnes je zámek majetkem státu a ve správě Ministerstva životního prostředí ČR.

Po roce 1619, kdy Vimperk dobylo stavovské vojsko generála Mansfelda, byl zámek zničen. Páni Novohradští jej museli obnovit, zároveň došlo k jeho rozšíření o jedno křídlo. V roce 1630 bylo město prodáno do rukou Oldřicha, knížete z Eggenbergu. Když tato větev vymřela, dostal se Vimperk do rukou Schwarzenbergů, v jejich držení byl téměř dvě a půl století, až do roku 1947. V tomto roce jej převzal stát.

Vimperk také můžeme považovat za druhé město, kde se tiskly knihy. Dokládají to dva výtisky latinských textů, které jsou vystaveny v muzeu. „Roku 1474 vytiskl Jan Alacraw ve Vimperku dvě latinské knihy a první český kalendář (pro rok 1485). Jan Alacraw se do Vimperka jen dočasně uchýlil z Pasova, kam se již 1485 vrátil.“³⁹ Od roku 1563 patřil Vimperk Vilémovi z Rožmberka, od roku 1630 Eggenbergům a od roku 1798 až do vyvlastňování ve 20. století patřil rodu Schwarzenbergů (z tzv. Hlubocké větve). Důležitým rokem v naší historii je rok 1855, tehdy zde založil J. Steinbrener tiskárnu, která se zabývala hlavně tiskem modlitebních knih, kalendářů a později i dětských knih. První velký náklad kalendářů vydal tiskař Johann Steinbrener v roce 1875 a počty prodaných kusů v dalších letech rychle rostly. V současné době je objekt tiskáren z velké části opraven a nachází se v něm Penzion Volyňka. Již několik let se budova nevyužívá k původním účelům a samotné tiskařství ve Vimperku téměř vymizelo, nalezneme tu jen malou soukromou tiskárnu.

³⁶ K. Kuča, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, díl VIII.*, Praha 2011, s. 285.

³⁷ K. Kuča, o. c. v pozn. 14, s. 286.

³⁸ <http://www.vimperk.cz/142/cz/normal/historie-vimperka/> poslední aktualizace 10. 5. 2014.

³⁹ K. Kuča, o. c. v pozn. 14, s. 283.

19. století znamenalo pro město rozkvět. Vimperk si vybudoval pozici průmyslového města Šumavy. Postupně zde vznikaly pily, sirkárna, octárna, další tiskárny, kde se mimo jiné tiskly i tolik specifické modlitební knížky, tedy korány a jejich miniatury, vápenka, dva pivovary, textilka, podniky na zpracování dřeva i množství dalších menších provozoven, například umělecké truhlářství, výroba dýmek nebo kartáčovna. Avšak celé 19. století bylo město s menšími či většími časovými rozestupy sužováno požáry. „Po menším požáru z roku 1823 vyhořel 1857 zámek (při obnově získal některé novogotické rysy) a v letech 1858 až 1872 hořelo ve městě nejméně sedmkrát. Při největším z těchto požárů (1859) vyhořel i měšťanský pivovar a farní dvůr.“⁴⁰

Ve městě najdeme zimní stadion, fotbalové hřiště, letní koupaliště, dva kulturní domy, zámek společně s muzeem, kino, bývalé letní kino, camp, biker trať, supermarkety a v centru města síť obchodů. Na severozápadním okraji města leží místní část II, tam nalezneme zámek i opravené centrum města, které také nejvíce navštěvují turisté. Centrum města je opravováno již od roku 2010 a prošlo řadou rekonstrukcí. Historická část leží na skalnatém ostrohu nad řekou Volyňkou, která ji bezpečně chránila z jihu. Centrum tvoří silně svažitě velké náměstí s radnicí, městskou věží a kostelem, dále malé náměstí, které je neoficiálním centrem. Historické jádro města je městskou památkovou zónou. „Vimperk se dochoval jako památkově velmi hodnotné město, které je od roku 1990 chráněno formou městské památkové zóny.“⁴¹

⁴⁰K. Kuča, o. c. v pozn. 14, s. 286.

⁴¹ K. Kuča, o. c. v pozn. 14, s. 287.

3. Údaje z katastrálního úřadu Vimperk

V této kapitole půjde především o to, abychom vymezili oblast a stanovili obce spadající do katastrálního území Vimperka. Chtěla bych zde popsat rozlohu a celkově zeměpisnou polohu této obce. Dále se i okrajově dotknu obyvatelstva našeho města. Cílem je přiblížit charakter našeho města. To by nám mělo pomoci při dalším popisu problematiky místních jmen neboli toponym.

3.1. Zeměpisná poloha a rozloha města Vimperk

Vimperk, Vimberk (Winterberg) je starodávné město v jižních Čechách rozprostírající se v romantickém údolí řeky *Volyně*, do které se vlévá *Křesanovský potok*. Okolí je lemováno kopci, z nichž nejvýraznější je vrch nazývaný lidmi *Homolka*, snad podle svého pravidelného homolovitého tvaru. Z něho je krásný výhled na celý Vimperk, nad kterým se tyčí majestátní *Boubín* dosahující výšky 1362 m. n. m. Z tohoto důvodu je také Vimperk zmiňován jako „město pod Boubínem“. *Boubín* je hora s pralesním porostem. Její označení „vzniklo přivlastňovací příponou *-ín* ze stč. osobního jména *Búba (Bouba)* a znamenalo „Boubův vrch“. „Německé obyvatelstvo nazývalo horu *Kuboberg* (poprvé 1728), a to podle hutě (něm. *Kubohütten*), založené už v 16. stol. na ploše Boubína.“⁴² Za zmínku stojí nově vybudovaná rozhledna nabízející unikátní výhled na celou Šumavu, ale i na samotný Vimperk. Boubín je jedno z nejnavštěvovanějších míst v okolí Vimperka a na Šumavě vůbec.

Město Vimperk, nazývané jinak také „bránou Šumavy“, se rozkládá na jihozápadě Jihočeského kraje. Jak jsem již zmínila na začátku, leží v okrese Prachatice. Nadmořská výška města je 695 metrů.

Katastrální území Vimperka má výměru 80,02 km² a leží na 49° 03' 08" severní šířky a 13° 46' 27" východní délky.

K Vimperku patří ještě celá řada menších obcí či vesniček. Řadíme sem vesnice: *Arnoštka, Bořanovice, Boubská, Cejsice, Hrabice, Huťský Dvůr, Klášterec u Vimperka, Korkusova Huť, Křesanov, Lipka u Vimperka, Michlova Huť, Modlenice, Pravětín, Skláře u Vimperka, Solná Lhota, Sudslavice, Veselka u Vimperka, Vnarovy a Výškovice.*

⁴² I. Lutterer, R. Šrámek, Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Havlíčkův Brod 2004, s. 51.

3.2. Obyvatelstvo

Ve středověku většina obyvatel nacházela obživu v zemědělství nebo řemeslné výrobě. Během 19. století rozvoj průmyslu vyvolal potřebu dělníků zaměstnaných především ve sklářství a tiskárnách. To se projevilo nárůstem počtu obyvatel. Přisun ukončila až 1. světová válka. Zajímavý je také poměr českého a německého obyvatelstva. „V roce 1921 žilo ve Vimperku 997 Čechů (3842 Němců), v roce 1930 už 1185 Čechů (Němců 3638).“⁴³ Válečné události způsobily odchod stovek českých obyvatel především do nedaleké Čkyně a ve Vimperku převažovalo německé obyvatelstvo. Po válce se situace obrátila, německé obyvatelstvo bylo většinou odsunuto a do Vimperka začali přicházet noví obyvatelé. Z toho vyplývá, že před válkou ve Vimperku převažovali obyvatelé německé národnosti a čeští obyvatelé byli v menšině. Po válce proběhl odsun sudetských Němců. Do Vimperka přišli noví osídlenci, mezi kterými byli především Češi a Slováci, Romové a emigranti z Maďarska nebo Rumunska. V současnosti převažují Češi (asi 90 %) a novým fenoménem se stává přistěhovalectví obyvatel z asijských zemí, kteří zde nacházejí zaměstnání. Vimperk se tedy dá opět považovat za dvojjazyčnou oblast.

Ve Vimperku probíhala řada archeologických výzkumů. Nálezky ukázaly, že krajina byla osídlena již v mladší době kamenné.

Počet obyvatel ke dni 1. 1. 2013 je **7748**.

Počet obyvatel od roku 1890 do roku 2013⁴⁴

rok	1890	1900	1910	1950	1961	1970	1980	1991	2000	2010	2013
počet obyvatel	282	719	253	906	785	549	535	322	143	302	748

⁴³R Hajník, *Zmizelé Čechy, Vimperk*, Praha 2008, s. 11.

⁴⁴K. Kuča, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, díl VIII.*, Praha 2011, s. 287 a současný údaj.

3.3. Rozdělení městských částí a názvy ulic

3.3.1 Část obce Vimperk I – celkem 7 ulic:

Ulice orientačního charakteru:

Podzámčí – ulice má jméno podle polohy, kde se nachází;

Kostelní, Pivovarská – pojmenovány podle směru k významnému objektu;

Zlatá stezka – ulice dostala jméno z pomístního jména (anoikonyma);

Ulice honorifikačního charakteru:

nám. Svobody, ulice Svornosti – jsou jména na počest svobody a svornosti; honorifikační urbanonyma;

Steinbrenerova ulice – pojmenována na počest vimperského tiskaře, který ve 2. polovině 19. století pozdvihl tiskárnu na světovou úroveň; výrobky Steinbrenerovy tiskárny dosáhly světové pověsti jak pro kvality tisku, tak i knižních vazeb.

3.3.2 Část obce Vimperk II – celkem 53 ulic

Ulice orientačního charakteru:

Boubínská – podle směru k Boubínu;

Pasovská, Pražská, Sušická – podle směru k dalším místům;

Hřbitovní, Nádražní, Pivovarská, Tovární – podle směru k význačnému objektu, tj. ke hřbitovu, nádraží, k pivovaru, k továrně;

K Rokli, K Vodníku – podle směru k místu na otázku kam? – předložková spojení, která vznikla z původních pomístních jmen;

Na Baště, Na Stráni, Na Výsluní, Nad Stadiónem – podle polohy na otázku kde to je? – předložková spojení s původními pomístními jmény; některá mají dnes i reklamní charakter;

Pod Hrabicemi, Pod Pekárnou, U Lázní – podle polohy na otázku kde to je? – předložková spojení s původními pomístními jmény a urbanonymy;

Podzámčí – podle polohy; na otázku kde?

Zámek – podle významného objektu;

Hájná Hora, Zlatá stezka – z pomístních jmen.

Ulice pojmenované podle svého charakteru, vlastnosti:

Jirchářská, Sklářská – podle toho, kdo tam žil a pracoval;

Krátká – podle vlastnosti, jaká je;

Luční, Sadová, Zahradní – pojmenování mají tzv. nepravou motivaci. Vedou k loukám, nebo mají jen přírodní, rostlinný motiv. Je to novější rodinná výstavba na okrajích města.

Ulice honorifikační:

I. máje, SNP – pojmenování ulic oslavují historické události;

Brigádnická, Rožmberská – jsou to ulice pojmenované na počest brigádníků; pojmenování honorifikující rožmberské vladaře;

Mírová, nám. Svobody – pojmenování vztahující se k abstraktním pojmům, mající oslavovat mír a svobodu;

Brantlova, Čelakovského, Husova, Inocencova, Jiráskova, Johnova, Kaplířova, Klostermannova, B. Němcové, Nerudova, Palackého, Purkártova, Rückerova, Smetanova, Steinbrenerova, Špidrova, K. Světlé, K. Weise, Žižkova;

– názvy ulic byly uděleny na počest významných osobností ze starší historie (*Husova, Kaplířova, Purkártova, Ruckerova, Žižkova*), z literatury (*Čelakovského, Němcové, Jiráskova, Nerudova, K. Světlé*), historiků a kulturních badatelů (*Palackého, K. Weise*), regionálních osobností (Eduard Brantl – *Brantlova*) a dalších významných osobností, které měly vztah k Vimperku (Josef John – *Johnova*, Jaroslav Špidra – *Špidrova*). *Inocencova ulice* – je pojmenována podle sv. Inocence, patrona města, jehož ostatky jsou uloženy v kostele Navštívení Panny Marie; jméno Inocenc dostal i zvon.

3.3.3 Část obce Vimperk III – 7 ulic

Ulice orientačního charakteru:

Na Vyhlídce a Pod Homolkou – podle polohy: kde to je? Jedná se v případě ulice Na Vyhlídce o rodinné domky a v případě ulice Pod Homolou o bytové domy neboli „bytovky“.

Ulice pojmenované podle vlastnosti:

Slunečná, Větrná – jaká je ta ulice? Jde spíše o nepravou motivaci.

Ulice honorifikační:

Špidrova – podle osobnosti štábního kapitána Jaroslava Špidry (1898–1942), který ve Vimperku působil 1925–1936. Byl popraven za Heydrichiády v Lubech u Klatov.

Družstevní – byla pojmenována podle charakteru výstavby;

Hraničářská – pojmenována zřejmě na počest hraničářů, pohraničníků.

4. Název města Vimperk

4.1 Historie názvu

V této kapitole bych ráda objasnila vývoj názvu našeho města. Dále bude cílem doložit název Vimperka v různých modifikacích. Pro vznik názvu je vždy důležitý první doklad. Jelikož jsem už v předchozí kapitole zmínila dvě teorie vzniku hradu na tomto území, je jasné, že budou i dvě teorie o vzniku názvu neboli jeho místního jména.

První teorie je velmi poetická. Práví, že na konci 12. století byli povoláni proboštové z Vyšehradu. Cílem bylo osídlit toto území. Mniši pocházeli z kláštera ve městě Windberg, které můžeme hledat u Regensburgu. Nově vznikající osadu následně pojmenovali totožně jako místo, odkud pocházeli „Windberg“. V některých zachovaných listinách bývá tento název zaměňován různými dalšími názvy, jako například „Wintherberc“, „Wintenberg“, „Winttmburg“, „Wimberg“, „Windterberg“, „Vimberk“. V tomto případě by bylo jasné, že z lingvistického hlediska nemá název nic společného s povětrnostními podmínkami, jak se asi zdá podle německých slov „Wind“, „Winter“ nebo „Berg“ obsažených v názvu.

Druhá teorie má už své písemné doklady. Nejstarší dochovaná písemná zmínka pochází z roku 1623. Šlo o listinu, jež byla vydána biskupem Janem z Prahy. Obsahuje jméno Burchardus de Wintherberc (Burchardus z Vimperka), což je také nejstarší doklad názvu města. V tomto případě tedy „Winter“ znamená zimu a „Berg“ je v překladu hora. Český název města *Vimperk* je odvozeninou od původního německého názvu *Winterberg* (Zimní hora) přes mezitvary *Wimberg* a *Vimberk*, používané ještě běžně v 19. století. Pojmenování *Winterberg* naznačuje „vznik z apelativa *Winter* „zima“, které v místních jménech svědčí o poloze na severní straně nebo o poloze bohaté na sníh.“⁴⁵

Je velmi těžké stanovit, kdy přesně se začal používat současný název *Vimperk*. Ještě v 19. století se objevovalo několik modifikací názvu města. Německý název se během vývoje počestil, toto počestění probíhalo během 19. a 20. století. Každopádně můžeme říct, že překlad vystihuje město *Vimperk* celkem pravdivě. Naše město je na kopci, když se procházíte centrem, jdete vždy nahoru. Přijímáme tedy, že Vimperk je odvozeninou od německého názvu.

⁴⁵ A. Profous, *Místní jména v Čechách, díl IV.*, Praha 1957, s. 547.

4.2 Doklady názvů města Vimperk

1264 Wintherberc

1285 Winterberch

1352 Wynterberk

1369 Wyttenberg

1384 Winterberg

1385 Wintemberg

1399 Witigperk

1405 Witmperg

1423 Vintrnberk

1474 Vimberk

1486 Wintrberk

1487 Vintmberk

1518 Wimberk

1542 Wintrbergk / Wintrbercz

1615 Vintmberk

1654 Wimbergk⁴⁶

„Pro vznik jména jsou nejdůležitější první doklady – ty zde mají podobu Winterberg.“⁴⁷

⁴⁶A. Profous, *Místní jména v Čechách, díl IV.*, Praha 1957, s. 547.

⁴⁷Tamtéž.

5. Toponyma v katastru města Vimperk

5.1. Arnoštka

Arnoštka je menší obec, ale náleží také městu Vimperk. Najdeme ji asi 5 kilometrů od centra města Vimperk. Dnes má tato obec pouhých 10 obyvatel a je zde evidováno 11 adres. *Arnoštka* se nachází na Šumavě, konkrétně v *Boubínské hornatině*, která spadá do okrsku *Boubínský hřbet*. Obec ležela přímo u *Zlaté stezky*, vznikla však až ke sklonku její existence na počátku 18. století a zachovalo se z ní pouze několik stavení.

Obec leží nad *Arnoštským potokem*. Potok leží jižně od *Vimperka*, stejně tak jako celá obec. Je zde evidováno 11 adres, ale trvale hlášeno je zde jen deset obyvatel.

Občané tvrdí, že název vznikl z pověsti o tom, že v potoku se utopil jakýsi Arnošt. Ale v dokladech žádnou takovou osobu nedohledáme a potok je tak mělký, že se dá jen těžko uvěřit, že by se tam někdo mohl utopit.

V obci nalezneme známý *Dub u Arnoštky* a *Jasan u Arnoštky*, jsou to památné stromy, které tuto obec proslavily.

„Arnoštka, Ernstberg, víska (Korkusova Hut’),

1720 Müller: Ehrnsberg,

1790 Winterberg: Ernsberg von 9 N. Schaller III, 121,

1840 Ernstberg má jméno podle kněžny Arnoštky z Eggenberka (Ernestine von Eggenberg), jež byla chotí Jana Christiana, knížete z Eggenberka; ten odkázal vimperské panství své choti r. 1710.

Jméno *Ernstberg* má v prvním členu *Ernst-* m. *Ernestinen-*, poněvadž měli jeho tvůrcové asi snahu, aby mělo jméno nové vsi ráz docela německý. Druhý člen *-berg* „hora“ naznačuje vysokou polohu vsi.⁴⁸

5.2. Bořanovice

„Jméno *Bořanovice* = ves lidí Bořanových (osobní jméno *Bořan*, které žije podnes jako příjmení; *Bořan* u Kotíka), bylo původně zkratkou osobního jména *Bořivoj* nebo *Bořihněv* apod. jako *Doman* z některého os. jm. s prvním členem doma, např. Domarad,

⁴⁸A. Profous, *Místní jména v Čechách, díl I.*, Praha 1947, s. 17.

Domabor apod., podobně Drahan, Milan, Křižan apod.).⁴⁹ Bořanovice mají dnes 67 obyvatel a nalezneme je na 35 adresách.

„Bořanovice, ves (m. o. Boubská) 3 ½ km sv. od Vimperka.

1357 Borzanowicze, A vimper. (Klimesch II., 70),

1545 (1531) zámek wintberg...ves Boržanowicze,

1547 borzanowicz (gen.),

1654 Boržanowicze⁵⁰.

5.3. Boubská

Obec *Boubská* leží v Jihočeském kraji, konkrétně v okrese Prachatice. Spadá pod město Vimperk, nachází se asi 3 km od něj. Tato obec má 105 obyvatel a 42 adresy. Najdeme zde kolem sta domů, kapličku, hasičskou zbrojnici, a mezi *Boubskou* a *Bořanovicemi* je bývalá škola, jež dnes slouží zemědělskému družstvu jako kanceláře. Podle Romana Hajníka byla tato škola zřízena v roce 1899 a podporovala ji Národní jednota pošumavská. Důvodem jejího zřízení bylo, aby rodiče neposílali své děti do německých škol ve Vimperku. Jako zajímavost můžeme uvést, že v ní počátkem 20. století vyučoval František Kahuda, otec pozdějšího československého ministra školství, profesora Františka Kahudy.

„V roce 1910 žilo v obci 332 českých a 34 německých obyvatel v 48 domech.“⁵¹ To dokládá, že obec byla česká a nepodléhala poněmčování. Lidé se zde dnes žijí různě. Většinou však pracují a dojíždějí do města Vimperk. Autobusová doprava jezdí asi dvakrát denně.

Základní jméno znělo nejspíše *Boubín* a od něho bylo utvořeno adjektivum pomocí přípony *-ský*, a tak vzniklo označení osady *Boubská*. „*Boubská* znamená obnovenou ves *Boubín*, která byla nějakou dobu pustá.“⁵²

„Boubská(v *Boubské*, do *Boubské*, *boubský*), ves 2 km severozápadně od Vimperka.

1359 Nawesselcze, Bubska, Borzanowicze...

1454 A. Vimperském,

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ A. Profous, o. c. v pozn. 26, s. 132.

⁵¹ R. Hajník, *Zmizelé Čechy, Vimperk*, Praha 2008, s. 72.

⁵² A. Profous, o. c. v pozn. 26, s. 148.

1531 ves Baubaska,
 1547 baubaska,
 1547 Boubská,
 1654 Baubaska,
 1718 ves Baubaska,
 1720 Wusk,
 1840 Busk (Baubaska, ves na horském hřbetě)⁵³.

Vývoj počtu obyvatel:

21	30	47	13
6	28	42	0

5.4. Cejsice

Místní jméno znělo původně *Čižice*= ves lidí Čižových. „České původní jméno *Čižice* bylo po přejetí do němčiny změněno v *Zeisitz*, neboť se slabika *Či-* pod přízvukem prodloužila v *Čí-*. Německý tvar byl v 16. století přejímán zpět do češtiny.“⁵⁴*Cejsice* je obec ležící u obce *Křesanov*, jejíž název budu rozebírat následně. Trvale zde dnes žijí 3 obyvatelé. Je však zajímavé, že zde nalezneme 10 adres.

„Cejsice, zeislitz, ves (Hrabice) 2,5 km severozápadně od Vimperka;

1359 villaCzeysicz
 1545 (1531) ves Czieyssisze
 1547 vesnici Czeysycze
 1544 Czeysycze
 1581 Czeisicze
 1654 ves Czegslycze
 1678 ves Czegslicze
 1720 Czaislitz
 1790 a 1840 Zeislitz⁵⁵

5.5. Hrabice

⁵³ A. Profous, o. c. v pozn. 26, s. 148.

⁵⁴ A. Profous, *Místní jména v Čechách, díl I.*, Praha 1947, s. 269– 270.

⁵⁵ Tamtéž.

Hrabice je obec spadající též pod město Vimperk, ležící 2 km severozápadně od centra města. Nyní v této obci žije kolem 183 obyvatel a 47 adres. Zajímavé je národnostní složení. Zatímco u obce *Boubská* jsme vyzdvihovali její odpor k poněmčování, v obci *Hrabice* tomu bylo na počátku 20. století naopak. První zmínka o této obci je z roku 1359. Podle Romana Hajníka zde žilo 353 německých obyvatel a pouze 20 obyvatel českých. K obci náleželi dřív obce *Cejšice*, *Křesánov* a *Modlenice*, jež měly na počátku 20. století 408 obyvatel a v tomto počtu byli jen tři Češi. Zajímavostí v obci je kostel Panny Marie Lurdské. „Současná loď kaple vznikla za přispění Johanna a Anny Steinbrennerových na přelomu 19. a 20. století.“⁵⁶

„Jméno *Hrabice* = ves lidí *Hrabových* (z osobního jména *Hraba*, které se podnes vyskytuje často v Praze, anebo ves vzniklá na poloze zvané *Hrabice* (z apelativa *hrabice* = hrabičná kosa, Getreidesense, i samo přidělané hrabadlo, Sensegerüst).“⁵⁷

„Hrabice, Rabitz (lid. Robits),
1359 villa Hrawicz,
1545 (1531) zámek wintrberg- – ves hrawicze,
1546 i 1551 zámku wintrberku- –modlenicze, hrawicze,
1554 zámek wittmbergk- –modlenicze, hrabicze, wysskovicze...
1560 Rawicz,
1581 a ok. 1600 Rawicze, Rabicze,
1790 a 1840 Rabitz,
1854 Hrabice“⁵⁸

5.6. Klášterec u Vimperka

Vesnička *Kláštorec* leží 2,5 km od Vimperka, a to na jihozápadě. V dnešní době zde žije 29 obyvatel na 15 evidovaných adresách. „Žádný klášter tu není z minulosti dosvědčen, jméno Klášterec bylo zde snad dáno poustevně.“⁵⁹ Roman Hajník uvádí, že v obci byl koncem 19. století vybudován tzv. klášterský viadukt na trati Vimperk–Volary. Ten patří k hojně navštěvovaným technickým památkám. V obci na počátku 20. století žilo výhradně německé obyvatelstvo (247). Další památkou je kaple sv. Kříže.

⁵⁶R. Hajník, *Zmizelé Čechy, Vimperk*, Praha 2008, s. 72.

⁵⁷A. Profous, o. c. v pozn. 32, s. 735.

⁵⁸Tamtéž.

⁵⁹A. Profous, *Místní jména v Čechách, díl II.*, Praha 1949, s. 231.

„Klášterec, Klösterle (lid. Klösterl), ves 2 km jz. od Vimperka
1359 villa Classterzecz ad. Wintberg,
1552, 1554 Klassterecz, Klassterzecz,
1560, 1581 Klassterecz,
1720 Clösterle,
1790 Klösterlesamt der Korkushütte,
1840 Klösterle (Klassterec)⁶⁰

5.7. Korkusova Huť

„Jak název napovídá, vděčí za svůj vznik šumavskému sklářství. První známý majitel huti Jan Gogrhús zemřel roku 1625 a nezadluženou huť v ceně 300 kop míšenských grošů tehdy zdědil jeho syn Jiří. O 27 let později se však můžeme dočíst, že „huť je přes osm let pustá a všechna stavení sešlá.“⁶¹ Obec leží asi 4 km od Vimperka jižním směrem. V současné době zde žije trvale pouze 43 obyvatel a evidováno je 15 adres. Roman Hajník uvádí, že podle dochovaných zdrojů zde na počátku 20. století žilo 71 výhradně německých obyvatel. V obci se nalézá kostel Nalezení sv. Kříže, který vznikl na místě dřívějšího dřevěného kostela a jako jeden z mála se bez úhony dochoval dodnes.

„Korkusova Huť, Korkushütte (lid. Wenzelheislhütte), vesnička 4 km jižně od Vimperka.

1625 Hutt Jana Khorgusa,
1687 Korkhuss hütten,
1790 Korkus hütte,
1840 Korkus hütten,
1870 Korkusova huť, Korkov,
1895 Huť Korkusová⁶².

⁶⁰Tamtéž.

⁶¹R. Hajník, *Zmizelé Čechy, Vimperk*, Praha 2008, s. 74.

⁶²A. Profous, o. c. v pozn. 37, s. 390.

5.8. Křesanov

Tato malá vesnička ležící také nedaleko Vimperka se nachází celé 3 kilometry od samotného centra severozápadním směrem. Dnes zde žije pouhých 12 obyvatel na 18 adresách. V katastrálním území *Křesanova* leží ještě obec *Cejsice*, asi 2,5 kilometru severozápadně od Vimperka, a osada *Modlenice*, asi 3 kilometry severně od Vimperka. Název *Křesanov* zřejmě vznikl od osobního jména *Křesan*, které existovalo vedle osobních jmen *Křesomila Křesislav*.

„Křesanov, německy Křesane, ves nad potokem (spadající pod obec *Hrabice*) 2,5 km severozápadně od Vimperka;

1359 villaCrassana, lhota,

1560 Krzesanuow,

1596 Krzesanow,

1654 Kržesanow,

1720 Kržessane,

1840 Křesan

5.9. Lipka u Vimperka

„Obec *Lipka*, dříve německy *Freiung*, je poprvé zmíněna v roce 1531. Ves měla po roce 1900 spojení se světem železnicí, prvním staničním mistrem se stal Georg Jessl.“⁶³

Lipka je obec, která spadá pod město Vimperk a leží tedy v okrese Prachatice. Můžeme také říct, že leží na Šumavě, zejména na *Šumavských pláních*, které právě v *Lipce* začínají. Obec je v nadmořské výšce 900 m nad mořem a leží zhruba dva kilometry západně od Vimperka. Žije zde 77 obyvatel. Evidováno je 30 adres. Z historie je pro tuto obec důležité rýžování zlata a byla zde i významná pila.

Lipka patří mezi chráněná území, mluvíme o ní jako o přírodní rezervaci. Je to lokalita chráněné rostliny – všivce žezlovitého.

Lipka získala název podle stromů, které se zde vysazovaly. Během 15. století zde byly vysazovány lípy, zdobnělina od toho substantiva je *lipka*. Tento název už obci zůstal. Jedná se tedy o onomastickou kategorii „kde něco je“.

⁶³ R. Hajník, *Zmizelé Čechy, Vimperk*, Praha 2008, s. 75.

Lipka byla vždy spíše německá, žili v ní převážně Němci. Zajímavostí je, že zde kolem roku 1922 žil Josef Havlíček, přímý potomek Karla Havlíčka Borovského. Podle údajů Romana Hajníka v obci kolem roku 1910 žilo 203 Němců a jen dva Češi.

„*Lipka, Freiung*, ves mezi lesy (spadá pod obec *Kláštrec*) 4 km jihozápadně od Vimperka.

1542 (1531) ves lipka,

1600 Lypka,

1630 Lybka,

1840 Freyung (Lipka)⁶⁴.

5.10. Michlova Huť

Jedná se o jednu z nejznámějších šumavských hutí, která prošla rukama mnoha majitelů. Roman Hajník uvádí, že zde v roce 1683 Michael Müll(n)er objevil výrobu křídového skla neboli křišťálu a vyrábělo se tu i sklo rubínové. Müllerovo sklo bylo čiré a velmi tvrdé, proto umožňovalo sklářům broušení a řezání. Touto skutečností na sklonku 17. století skončila dosavadní nadvláda benátského skla a začala éra vlády skla českého. Rubínové sklo se vyrábělo bez přísady zlata, za použití kysličníku měďnatého. Tradice skláren byla v této oblasti velmi důležitá, dnes ale tradice spíše upadá. Národnostní složení obyvatel na počátku 20. století bylo 215 Němců a 10 Čechů. Sklárna je nazývána podle sklářského mistra Michaela Müllera a německé označení *Helmbach* „vzniklo z výrazu (*Dorfam*) *hellenBache* „ves nad světlým (čistým, jasným) potokem.“⁶⁵ Obec *Michlova Huť* leží jihozápadně od Vimperka a dnes v ní žije 19 obyvatel na 11 adresách. V obci je zachována malá kaple s barokním štítem.

„Michlova Huť, Helmbach (lid. Michlhütte);

1552, 1554 Hut v Lypky,

1600 Hutt Janauskowa za wsy Lypkau,

1672- 1686 Helmbacher Glashütte,

1686 Halmbacher Glashütte,

1687 Helmbacher Hütte,

1720 Helmacher Glashütten,

⁶⁴A. Profous, *Místní jména v Čechách, díl II.*, Praha 1949, s. 623– 624.

⁶⁵A. Profous, *Místní jména v Čechách, díl III.*, Praha 1951, s. 808.

1840 Helmbach, auch Musethütten,
1854 Michlova hut', Helmbach,
1916 Michlova Hut', Helmbach⁶⁶.

5.11. Modlenice

Název této obce se během historického vývoje neměnil. Jméno *Modlenice*= ves lidí Modlenových. Trvale je v této obci evidováno pouze 5 adres a žije zde jen 20 obyvatel. „Modlenice, Modlenitz (lidově Molitz), víska spadající pod obec Hrabice ležící 2,5 kilometru severoseverozápadně od Vimperka.

1545 (1531) Ves Modlenicze
1547 Modlenicze
1551 Modlenicze
1790 Modlenicze
1840 Modlenitz⁶⁷

5.12. Pravětín

Pravětín, malá vesnička s 65 obyvateli, leží jihovýchodně od Vimperka. Evidováno je zde 27 adres. Na návsi stojí kaple Blahoslavené Panny Marie. Návěs byla kdysi obestavěna domy a obec byla později německá, což dokládá počet obyvatel, který v roce 1900 činil 253 a z toho pouze 5 z nich bylo českých. „ Jméno *Pravětín* = *Pravatův*, t. dvůr. V 17. stol. dostala tato ves také německé jméno *Gansau* (= husí niva) nejspíše na posměch.⁶⁸

„*Pravětín, Gansau*, ves 2,5 km jihovýchodně od Vimperka;
1359 Prawetin,
1542 (1531) ves Prawietin,
1630 ves Prawietin,
1718 Prawietino,
1720 a 1790 Gansau,
1840 Gansau, Prawětjn⁶⁹

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ A. Profous, *Místní jména v Čechách, díl I.*, Praha 1947, s. 119.

⁶⁸ A. Profous, *Místní jména v Čechách, díl III.*, Praha 1951, s. 457– 458.

⁶⁹ Tamtéž.

5.13. Skláře u Vimperka

Skláře leží 1,5 km jižně od Vimperka a dnes zde žije pouhých 8 obyvatel na 9 adresách. „Základem tohoto místního jména je apelativum *sklář* = kdo skla dělá, *glasmachar*, *glasbrenner*; *skláře* pl.= skelní hutě, *glashütte*; *sklenář*= kdo skla do oken zasazuje, *glasser*“⁷⁰.

„*Skláře, Glashütten*, ves (spadající pod obec *Pravětín*) 1,5 km na jih od Vimperka.

1357 Sklenarzowa lhota,

1542 ves Sklarže,

1547 Sklarze,

1554 Sklarze,

1625 Glashütten,

1654 ves Sklarže,

1790 Glashütten“⁷¹,

1840 Glashütten, Sklař“.

5.14. Solná Lhota

Solná Lhota je obec ležící 2,5 km jižně od centra města, do něhož spadá. Trvale zde dnes žije kolem 19 obyvatel, evidováno je 11 adres. Roman Hajník uvádí, že ještě po válce zdobila náves malá kaplička umístěná vlevo u silnice směrem na Vimperk. Na počátku 20. století tu žilo 248 německých obyvatel. Obec za svůj název vděčí obchodu se solí na Zlaté stezce.

„*Solná Lhota, Salzweg* (lid. *Soizweg*), ves (spadající pod obec *Kláštrec*) 2,5 km jihojihozápadně od Vimperka.

1359 ves Solna Lhotta,

1547 solne lhoty,

1554 solnu Lhotku,

1630 ves Solni Lhoty,

1654 ves Solna Lhotta,

1720 Saltzweg,

1790 Salzweg,

⁷⁰A. Profous, *Místní jména v Čechách, díl IV.*, Praha 1957, s. 74.

⁷¹Tamtéž.

1840 Salzweg (Solny Lhota)⁷².

5.15. Sudslavice

Původní podoba tohoto složeného jména byla *Sulislavice* a název prošel různými obměnami. Obec se nachází v údolí řeky Volyňky protékající městem Vimperk. Trvale zde dnes žije 41 obyvatel na 24 adresách. V roce 1900 zde žilo 180 českých obyvatel. „Zajímavostí obce je více než šest set let stará lípa stojící u mlýna Vanických, která je uváděna jako druhá nejstarší v republice. Na trámu původního mlýna se dochovala v plném znění mlecí vyhláška vydaná v roce 1915.“⁷³ Další historickou památkou jsou *Sudslavické jeskyně*.

„Sudslavice (lidově *Suclavice* i *Cuclavice*, *Cuslavice* i *Cuclauce*). Ves spadající pod obec *Výškovice* leží 3,5 km severně od Vimperka.

1359 Subyslawicze

1359 villaSulysslawicze ad Winterberg

1545 (1541) ves Czuczlawicze

1551 Czuczlawicze

Okolo 1560, 1571 Cuslawitz, Czuslawicze

1571 Cuclavice

1654 Czuczlawicze⁷⁴

5.16. Veselka u Vimperka

„K nominativu *Veselka* byl předložkový výraz „*na Veselce*“. Ten se změnil ve spřežku, která se asimilací samohlásek změnila v *Neveselce*, tím se stala nesrozumitelnou, takže se omylem domnívali, že k ní existoval nominativ akuzativ *Neveselec*.“⁷⁵ Tato malá vesnice leží 4,5 km jihovýchodně od centra města. Veselka má 7 evidovaných adres, ale v současnosti zde trvale nikdo nežije.

„*Veselka*, německy *Wessele*, ves (spadající pod obec *Pravětín*) 4 km jihovýchodně od Vimperka

1359 Nawesselcze,

1547 Newesselcze,

⁷²A. Profous, *Místní jména v Čechách, díl II.*, Praha 1949, s. 560.

⁷³R. Hajník, *Zmizelé Čechy, Vimperk*, Praha 2008, s. 78.

⁷⁴A. Profous, *Místní jména v Čechách, díl I.*, Praha 1947, s. 231.

⁷⁵A. Profous, o. c. v pozn. 49, s. 528.

1551 Neweselcze,
1560 ves Neweselecze,
1720 Wessely,
1840 Wesele⁷⁶.

5.17. Vnarovy

Vnarovy jsou obec ležící v taktéž v okrese Prachatice. V současnosti zde trvale žije 9 obyvatel a nalezneme zde 13 evidovaných domů.

„Vnarovy (lidově Vnarova) ves spadající pod obec *Výškovice* leží 4 km severně od Vimperka.

1314 Wnarowy, Wnarowny
Okolo 1390 Wnorowy
1545 (1531) ves Wnorawy
1547 Wnarowy
1630 ves Wnarowy
1654 Wnarow
1720 Urowitz
1790 Urowitz
1840 Urowitz⁷⁷

„Prvotní jméno bylo asi *Vnoravi*, tj. lidé, kteří bydlí v norách. Přesmykem samohlásek z toho časem vzniklo *Vnarovy*. Německé jméno povstalo ze jména českého zkomolením a přidáním analogické přípony -itz.⁷⁸

5.18. Výškovice

Jméno obce vzniklo od osobního jména *Výšek* a označovalo původně ves lidí *Výškových*. V obci vždy převažovalo původní české obyvatelstvo, na počátku 20. století to bylo celkem 150 obyvatel, z toho 10 německých. Obec leží severně od centra města Vimperk a dnes tam žije kolem 71 obyvatel, kteří žijí na 30 trvale hlášených adresách. „V roce 1928 byl slavnostně odhalen pomník sedmi padlým v 1. světové válce, při

⁷⁶ A. Profous, *Místní jména v Čechách, díl IV.*, Praha 1957, s. 528.

⁷⁷ A. Profous, *Místní jména v Čechách, díl IV.*, Praha 1957, s. 585.

⁷⁸ Tamtéž

převozu z místního lomu se však ulomila jeho špička a pomník ji nemá dodnes. Na pomníku je vytesán nápis, který místní obyvatelé dobře znají: „ Že vyrostla z krve národa, proto nám nejdražší“. Míněna je tím naše svoboda.⁷⁹

„*Výškovice*, (lid. *Vyškovice*, do *Vyškovic*, na *Vyškouce*, ve *Vyškovicích*), ves 3 km severně od Vimperka.

1314 Wyschkowicze,

1315 Wystowicz,

1390 Wyssewicze,

1437 in Wysskowiczich,

1475 in Wysskowiczich,

1543 a 1570 Wijsskowicz,

1545 ves Wysskowicze,

1573 na panství Wintberském ve vsi Výškovicích,

1630 ves Wysskowicze,

1790 Wischkowitz, Wisskowice,

1840 Wischkowitz (Wisskowice),

1848 Výškovice⁸⁰.

⁷⁹ R. Hajník, *Zmizelé Čechy, Vimperk*, Praha 2008, s. 78.

⁸⁰ A. Profous, o. c. v pozn. 56, s. 675.

Závěr

Téma bakalářské práce spadá do onomastiky, nauky o vlastních jménech. Konkrétně jsem se zabývala názvy osídlených míst, toponymy, novější termín pro ně je oikonyma. V rámci výkladu jsem výjimečně zmiňovala i jména pomístní, anoikonyma.

Při zpracování bakalářské práce jsem vycházela z řady publikací zabývajících se onomastikou (viz použitá literatura). Nápomocné mi bylo především dílo Antonína Profouse nesoucí název *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny*. Využila jsem všechny čtyři díly tohoto rozsáhlého slovníku. Poskytl mi podrobné informace k proměnám názvů jednotlivých obcí.

Bakalářskou práci jsem rozdělila do dvou částí, v teoretické části jsem nejprve ozřejmila pojem onomastika, historii onomastiky a prohloubila jsem si obecné znalosti o tomto oboru, konkrétně o místních názvech, jejich užití a vzniku. Dále jsem shromáždila základní informace o katastru města (jeho polohu a rozlohu, geologické podmínky, obyvatelstvo) a zpracovala jsem jejich charakteristiku. Druhou část bakalářské práce jsem zaměřila na praktické zpracování původu názvů obcí v katastru města Vimperk a jejich vývoj. Věnovala jsem se též historii města Vimperk a proměnám jeho názvu v čase.

Předmětem mého zkoumání se tedy stalo město, ze kterého pocházím a ve kterém dodnes žiji. *Vimperk* je město s historickými památkami a bohatou historií vzestupů i pádů. Z historických objektů města stojí za zmínku zámek, Dům U Jelena, náměstí, v jehož spodní části se nachází gotický kostel Navštívení Panny Marie, který je asymetrický a dvoulodní.

Ve Vimperku je dlouhá tradice sklářství, tiskárenství a textilního průmyslu, zejména podniku Šumavan, který ale v roce 1998 ukončil svou činnost. Na břehu řeky Volyňky postupně vyrostla čtvrť sklářských objektů. První sklárna je doložena již za dob Karla IV. Sklárný byly rozesety i po okolí Vimperka a některé se objevily i v názvu obcí (například *Kubova Hut'*, *Korkusova Hut'* či *Michlova Hut'*). Po druhé světové válce řada místních obyvatel nacházela uplatnění ve sklárnách a jejich výrobky byly žádaným artiklem. Bohužel v současné době sklárny v provozu nejsou, jejich výrobky jsou nahrazeny dovozem. Přesto se objevuje snaha soukromníků toto řemeslo udržet a v tradici pokračovat. Dokladem může být *Sklářská Hut'* provozovaná Jiřím Kozlem. Nalezneme ji při výjezdu z Vimperka směrem na Strakonice. Mnoho podniků zaniklo

zejména po revoluci 1989, dnes jsou zde ale jiné významné firmy, zejména německé. Jmenovat můžeme Rohde-Schwarz a OV-media.

Název města pochází z původního německého označení *Winterberg*, což znamená v překladu Zimní hora. České označení *Vimperk* se vyskytuje až během 19. a 20. století. Do té doby se používaly různé modifikace tohoto názvu. Vimperk má celkem 22 městských částí. Řadíme sem části s názvy *Arnoštka*, *Bořanovice*, *Boubská*, *Cejnice*, *Hrabice*, *Huťský Dvůr*, *Kláštorec u Vimperka*, *Korkusova Huť*, *Křesanov*, *Modlenice*, *Lipka u Vimperka*, *Michlova Huť*, *Pravětín*, *Skláře u Vimperka*, *Solná Lhota*, *Sudslavice*, *U Sloupů* (tato část je k Vimperku přiřazena nově od března 2004, ale dodnes zde nežije ani jeden obyvatel a není zde evidována ani jedna adresa. Část je využívána k podnikání, jedná se o areál bývalých kasáren), *Veselka u Vimperka*, *Vimperk I*, *Vimperk II*, *Vimperk III*, *Vnarovy* a *Výškovice*. Jak vyplývá z přehledu, patří k Vimperku i řada menších vesniček roztroušených v blízkém okolí města. Všechny vesnice leží průměrně v okruhu třech kilometrů kolem Vimperka, jednou z nejbližších obcí jsou *Skláře u Vimperka*, které jsou vzdálené pouze 1,5 kilometru. Nejevzdálenější je obec *Arnoštka*, která leží 5 kilometrů od Vimperka. Jejich jména vypovídají o českém původu, sem můžeme zařadit například obec *Lipka u Vimperka*, i o německém osídlení, příkladem je obec *Korkusova Huť*, a také o hlavní činnosti, která se v nich provozovala. Sem řadíme obce nesoucí název *Korkusova Huť* a *Michlova Huť*.

Zpracovávání tohoto tématu pro mě bylo přínosem. Zároveň jsem měla možnost dozvědět se více o historii svého rodného města, o jeho geografii a v neposlední řadě se setkat s mnoha zajímavými lidmi. Zjistila jsem, že obyvatelé Vimperka a přilehlého okolí často ani nevědí, jak název jejich obce či osady vznikl a jaká je historie jejich města.

Použitá literatura

- Bachmannová, J. a kol. *Encyklopedický slovník češtiny*, Praha: NLN, 2002.
- David, J. – Rous P. *Neviditelní svědkové minulosti. Místní a pomístní jména na Vysočině*. Praha: Academia, 2006.
- Hajník, R. *Zmizelé Čechy, Vimperk*. Praha: Paseka, 2007.
- Kuča, K. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, díl VIII., V–Ž*. Praha: Libri, 2011.
- Lutterer, I. – Šrámek, R. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Havlíčkův Brod: Tobiáš, 2004.
- Olivová-Nezbedová, L. *Pomístní jména v Čechách: O čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest*. 1. vydání. Praha: Academia, 1995.
- Pleskalová J. a kol., *Kapitoly z dějin české jazykové bohemistiky*. 1. vydání. Praha 2007,
- Polívková, A. *Naše místní jména a jak jich užívat*, Praha: Euromedia Group – Knižní klub, 2007.
- Profous, A. *Místní jména v Čechách, díl I., A–H*. Praha: ČSAV, 1947.
- Profous, A. *Místní jména v Čechách, díl II., CH–L*. Praha: ČSAV, 1949.
- Profous, A. *Místní jména v Čechách, díl III., M–Ř*. Praha: ČSAV, 1951.
- Profous, A. *Místní jména v Čechách, díl IV., S–Ž*. Praha: ČSAV, 1957.
- Rejzek, J. *Český etymologický slovník*, Voznice: Leda, 2001.
- Šmilauer, V. *Úvod do toponomastiky*. 2. vydání. Praha: SPN, 1966.
- Šmilauer, V. *Osídlení Čech ve světle místních jmen*. Praha: Československá akademie věd, 1960.
- Šrámek, R. *Úvod do onomastiky*. 1. Vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1999.

Internetové zdroje:

[http://cs.wikipedia.org/wiki/Lipka_\(Vimperk\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Lipka_(Vimperk))

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Arno%C5%A1tka>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Vimperk>